

TÜRK FUTBOLUNDA TARAFTAR ŞİDDETİNİN BOYUTLARI VE TARAFTAR ŞİDDETİNİ ETKİLEYEN UNSURLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

TO EVALUATION DIMENSIONS OF TURKISH FOOTBALL FAN VIOLENCE AND FACTORS AFFECTING FANS VIOLENT

¹Servet REYHAN

¹Siirt Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Siirt
reyhan_servet@hotmail.com

ÖZET

Yapılan bu araştırma ile Türkiye’de futbol taraftar şiddetinin boyutlarının belirlenmesi, bunun yanında taraftar şiddetini etkileyen unsurların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında öncelikli olarak konu ile ilgili yapılan araştırmalara ulaşılmıştır. İlgili literatüre göre, futbolda şiddet, taraftar şiddetinin boyutları, taraftar şiddetini etkileyen unsurlar, konuya ilişkin bazı araştırmalar şeklinde konu başlıkları oluşturulmuştur. Konu ile ilgili yapılan araştırma bulguları değerlendirildiği zaman, Türkiye’de futbol taraftarlarında şiddet eğilimini etkileyen unsurların başında medya araçları, hakemlerin tutumu, kulüp yöneticilerinin tutum ve söylemleri, rakip taraftarlar, takımın kötü oyunu ve çeşitli sosyo-demografik unsurların geldiği belirlenmiştir. Taraftarların en sık yaptıkları saldırgan davranışın sözlü saldırgan davranışlar olduğu görülmüştür. Taraftarların suça karışma oranlarının da yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Spor, futbol, taraftar şiddeti

ABSTRACT

The aim of this study to evaluate the size of violent football fans in Turkey, the factors influencing the severity fans as well. It has been reached on the issue as priority in the survey research. According to the relevant literature, football violence, the size of the crowd violence, factors affecting crowd violence, some topics have been created in the form of research on the subject. When the research findings assessment, it found that the media, the attitude of the referees, the club manager attitudes and discourses, rival supporters, team's poor play and a variety of socio-demographic factors influencing the football fans violence in Turkey. The aggressive behavior of their fans were found to be verbal aggressive behavior commonly. It was determined that a high level of involvement in the crime fans.

Keywords: Sports, football, fan violence

JEL CODES: L83, I31

GİRİŞ

Günümüzde spor organizasyonları dünyanın birçok noktasında ciddi seyirci kitlesi tarafından takip edilen bir endüstri haline gelmiştir. Ekonomik açıdan ele alındığı zaman spor organizasyonlarında milyonlarca dolar döndüğü bilinmektedir. Bu nedenle spor endüstri içerisinde hem üretim hem de tüketim faaliyetleri ile ilgilenen birçok insan bulunmaktadır. Bu durum insanların spora bakış açılarını değiştirmiş, insanların her geçen gün spordan beklentilerinin artmasına neden olmuştur (Özen, Eygü & Kabakuş, 2013).

Futbol oyunu bir taraftan eğlence oyunu olarak anlaşılacakla beraber, özellikle spor bilimi, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, dil bilimi, hukuk, felsefe, matematik ve iletişim bilimleri kapsamında incelenmektedir (Alver, 2008). Diğer taraftan modern futbol tüm dünyada yüksek teknolojik donanıma sahip stadyumları, hayatın her alanına giren reklam kampanyaları, özel televizyon kanalları, medya araçları, tişört ve forma satışlarının yapıldığı büyük mağazaları, futbolcuları, teknik direktörleri, çalışanları ve taraftarları ile hayal gücünü zorlayan bir endüstri haline gelmiştir (Eker, 2010). Bu kapsamda günümüzde futbolun sadece bir spor dalı olmadığı, toplum yaşamını birçok açıdan etkileyen sosyal bir olgu olduğu söylenebilir.

Spor alanlarında zaman zaman acı olayların yaşandığı bilinmektedir. Bu olaylara bazen atılan bir gol, maç çıkışında gelişen ani gerginlikler, kötü bir tezahürat, din ve mezhep farklılıkları, ülkeler arası çekişmeler, tarihi çekişmeler veya yöresel problemler neden olabilmektedir. Taraftar şiddetine dayalı olmasa da tribün çökmesi veya panik sonucu ortaya çıkan kazalar da bazen ölümlerle sonuçlanmaktadır. Taraftarların neden olduğu olaylar açısından bakıldığında zaman, dünya spor tarihinde fanatizmin beraberinde getirdiği birçok şiddet olayının olduğu görülmektedir. Söz gelimi futbol da taraftar şiddeti oldukça yaygın olmakla beraber, futbol İngiltere’de icat edildikten sonra oyuna ilişkin tüm olumsuzlukların orijinal isimleriyle dünyaya ihraç edildiği belirtilmektedir. Günümüzde İngiliz hastalığı olarak tanımlanan fanatizm ve holiganizm nedeniyle futbol sahalarında birçok olumsuzluk yaşanmakta, bu olumsuzluklara bağlı olarak statlarda yaralanan, hayatını kaybeden veya psikolojisi bozulan insan toplulukları meydana gelmektedir (Özsoy, 2011; Özsoy, 2013). Bu nedenle futbolda taraftar saldırganlığının önüne geçilmesi için devletler, ilgili federasyonlar ve kulüpler bazı önlemler alma yoluna gitmektedirler (Or, 2009).

Dünya genelinde futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerini etkileyen ve taraftarları şiddete yönelten unsurların farklılık gösterdiği görülmektedir. Genellikle taraftarları şiddete yönelten unsurların temelinde ülkelerin futbola kattıkları anlamın yattığı belirtilmektedir. İngiltere’de işsizlik oranının yüksek olmasının ve sosyal yapı zayıflığının taraftarlarda şiddet eğilimini arttırdığı belirtilmiştir. İtalya’da taraftar şiddeti o kadar üst düzey bir konuma gelmiştir ki, futbolun faşizmle kaynaşmış olduğu belirtilmektedir (Talimciler, 2013). Ülkemizde ise futbol taraftarlarında şiddetin boyutları ile taraftar şiddetine neden olan unsurların ele alındığı araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu amaçla yapılan bu araştırmada, futbolda taraftar şiddetinin boyutları ve taraftar şiddetini etkileyen unsurların değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Futbolda Şiddet Kavramı

Her ne kadar spor kavramı ile bağdaşmayan bir olgu olsa da, günümüzde spor kavramı sürekli şiddetle olguları ile birlikte anılan bir hale gelmiştir. Norbert Elias’a göre spor, modernitenin özgün bir fenomeni haline geldiği için şiddetin azaltılmasında kullanılacak bir unsur olması gerekmektedir. Ancak son yıllarda spor alanında yaşanan birçok olumsuz örnek dikkate alındığında zaman, günümüz spor dünyasında sporda şiddetin yer almayacağını söylemek pek mümkün görünmemektedir (Özsoy, 2011).

Tanrıverdi (2012) tarafından yapılan araştırmada, futbolda şiddet ve saldırganlığın ortaya çıkması futbolun ticari bir hal alması ile başlamıştır. Ticari bir yapıya bürünen futbol oyunu ahlaki ve insani değerlerin geriye atılmasına, buna karşılık kazanma hırsının ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak sevgi, barış, dostluk ve sportmenlik gibi değerler üzerine kurulması gereken spor etkinlikleri sporla bağdaşmayan şiddet ve saldırganlık olayları ile anılmaya başlamıştır.

Futbol taraftarlarında fanatizm ve şiddet eğilimi genellikle başarı veya başarısızlıklarda sevinç veya hüznün üst seviyeye çıkması ile meydana gelmektedir (Ayan, 2006). Futbolda taraftar şiddeti başta İngiltere olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde yüksek oranlarda görülmektedir (Koçer, 2012). Dünyada derinleşen sosyal sorunlar ve ekonomik eşitsizlikler, küreselleşmenin beraberinde getirdiği etnik kimlik kavgaları ve milliyetçilik duygularının yansımaları olan şiddet olayları futbol sahalarında sıklıkla görülmeye başlanmıştır. Özellikle örgütlenmiş fanatik grupların ortaya çıkışı futbolu sadece bir seyir sporu olmaktan çıkarmış, taraftar şiddetinin sıklıkla yaşandığı bir ortam haline getirmiştir. Toplumun gözünde futbol maçları ölüm kalım savaşı haline gelmiş, rakip takım taraftarları düşman olarak

nitelendirilmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler nedeniyle futbol müsabakaları sürekli şiddet kavramı ile anılır hale gelmiş, futbolda şiddet olayları toplumsal açıdan büyük sorunlar oluşturan bir durum yapıya bürünmüştür (Talimciler, 2013; Bahadır, 2006; Kuru & Var, 2009; İlhan, 2014). Hatta futbol müsabakalarında taraftarların neden olduğu şiddet davranışları ciddi fiziksel zarar verme niyeti taşıyan, davranış boyutlarını aşmış, kontrolsüz ve vahşi bir hale gelmiş durumdadır (Arslan, 2013). Bazen futbol maçlarında hiçbir sebep yokken ortaya çıkan olaylar maçların tatil edilmesi gibi büyük problemlerle sonuçlanmaktadır (Özen, Eygü & Kabakuş, 2013).

Taraftar Şiddetinin Boyutları

Futbolda taraftar şiddetinin tarihsel kökeni olan sosyal bir olgudur (Spaaij, 2008). Geçmiş dönemlerde genellikle fanatik ve holigan taraftarların neden olduğu saldırgan davranışlar sıklıkla görülmekte iken, günümüzde genel taraftar kitlesinin de şiddet eğilimi gösterdiği belirtilmektedir. Şüphesiz bu durum taraftar şiddetinin boyutlarını arttırmaktadır (Bilir & Sangün, 2014).

Ülkemizde futbol sahalarında meydana gelen şiddet olayları uzun süre gazete ve televizyonlara manşet olmuş, yaşanan şiddet olayları bazen taraftar ölümleri ile sonuçlanmıştır. Ülkemizde futbol taraftarlarının sebep olduğu bazı şiddet olayları değerlendirildiği zaman, 1967 yılında Kayserispor ile Sivasspor takımları arasında oynanan 2. Lig müsabakasında 34 kişinin ölmesi, 1969 yılında Kırıkkale taraftarları arasında çıkan kavgada silahların kullanılması üzerine 10 kişinin ölmesi ve 102 kişinin yaralanması, 1993 yılında Kocaelispor ve Ankaragücü takımları arasında oynanan hazırlık maçında bir taraftarın silahla öldürülmesi, Galatasaray ile Leed United takımları arasında oynanacak olan Avrupa kupası maçından önce iki İngiliz taraftarın İstanbul'da öldürülmesi, 2004 yılının Kasım ayında Beşiktaş taraftarının tribünde bıçaklanması, 2012 yılında Fenerbahçe ve Galatasaray arasında oynanan müsabakanın ardından taraftarların koltukları parçalayıp sahaya inmeleri nedeniyle Galatasaray'a kazandığı kupanın tribünler boşaltıldıktan sonra verilmesi gibi olaylar ilk akla gelen olaylardır (Özsoy, 2011).

Resim 1. 1967 Yılında Kayserispor – Sivasspor Maçından Sonra Çıkan Gazete
(<http://www.eskisehirspor.com/forum>)

Ülkemizde son yıllarda yapılan çeşitli araştırma bulguları taraftar şiddetinin giderek arttığını göstermektedir. Taştan (2009) tarafından yapılan araştırmada, araştırmaya dâhil edilen taraftarların yarısına yakın bir bölümünün daha önce kavga olayına karıştıkları, ayrıca taraftarların % 28.9'unun herhangi bir kavga olayına karıştıktan sonra gözaltına alındığı belirlenmiştir. Türksoy, Çiçek & Bayansalduz (2003) tarafından yapılan araştırmada, Türkiye'deki en büyük üç futbol kulübü taraftarının saldırganlık eğilimleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan taraftarların %57.7'sinin gerekli gördükleri takdirde takımları için kavga edebileceklerini beyan ettikleri belirlenmiş, aynı çalışmada taraftarların %44.7'sinin daha önce takımı için kavgaya karıştıkları tespit edilmiştir. Bilir ve Sangün (2014) tarafından yapılan araştırmada Adana ilindeki futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda Adana Demirspor taraftarlarının %28.9'unun, Adanaspor taraftarlarının ise %42.7'sinin daha önce taraftar şiddet olayına karıştıkları belirlenmiştir. Tutkun ve ark., (2012) tarafından Samsunspor taraftarı üzerinde yapılan araştırmada taraftarların %43,3'ünün kendisini fanatik, % 40,5'inin ılımlı ve %14,6'sının ise saldırgan olarak tanımladıkları belirlenmiş, taraftarların %13.3'ünün daha önce adli suça karıştıkları tespit edilmiştir. Ülkemizde yapılan çeşitli araştırma sonuçları da futbol taraftarlarının saldırgan davranış sergileme düzeylerinin azımsanmayacak düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir (Kuru & Var, 2009).

Taraftar Şiddetini Etkileyen Unsurlar

Taraftar şiddetinin etkileyen çeşitli sosyo-demografik, çevresel ve bireysel unsurlar bulunmaktadır. taraftar şiddetini etkileyen unsurlara ilişkin bazı değişkenler aşağıda sıralanmıştır.

Medya: Çeşitli konulardaki enformasyonlar ile insanlar üzerinde etkili olan medya araçları (Fişekçioğlu ve ark., 2010), futbolda taraftar şiddetini etkileyen unsurların da başında gelmektedir (İlhan ve Çimen, 2011). Çünkü spor medyasında yer alan haberler taraftarların ilgisini çekebilmek için abartılı ve sansasyon yaratacak biçimde sunulmaktadır (Gökulu, 2008). Türkiye'de futbol taraftarlarını şiddete yönelten söylemler içerisinde olan spor

gazetelerin hedef kitlelerinde genellikle düşük sosyo-kültürel özelliklere sahip okuyucular yer almaktadır (Özsoy, 2013). Bahadır (2006) tarafından futbol taraftarları üzerinde yapılan araştırmada medya unsurunun taraftar saldırganlığına neden olan unsurlar arasında %32.4 gibi yüksek bir orana sahip olduğu belirlenmiştir. Aynı araştırmada taraftarların %54.8'inin medya araçlarının taraftar saldırganlığını körüklediğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemizde yapılan çeşitli araştırma bulguları da medyanın taraftar saldırganlığı üzerinde önemli bir paya sahip olduğu görüşünü desteklemektedir (Çağlayan, Çetin & Şirin, 2005; Taştan, 2009; Demirel, 2013).

Medyanın spor olaylarına yönelik olarak kullandığı mecaz anlamlar ve sözcükler taraftarların düşünce yapılarının şekillenmesine neden olmaktadır. Kitle iletişim araçlarında yer alan ve renkli bir anlatım için söylenen militarist ve savaş metaforları, zamanla futbol sahalarda taraftar şiddet olayları yaşanmasına neden olmaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada, ülkemizde bir yıl boyunca spor gazetelerinin kullandıkları başlıklardaki şiddet unsurlarının ve savaş metaforları içeren kelimelerin taraması yapılmıştır. Araştırma kapsamında bir yıl içerisinde beş farklı ulusal spor gazetesinde militarist ve şiddet içerikli anlam taşıyan 10 anahtar kelimenin (militarist: savaş, saldırı, silah, kurşun, imha, şiddet: kavga, kavgı, intikam, parçalamak ve öldürmek) toplam 576 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu spor gazeteleri içerisinde en fazla geçen kelimelerin savaş ve kavga kelimeleri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca gazete editörlerinin anlaşmazlıkları "kavga", golleri "kurşun", galibiyetleri "imha" ve müsabakaları "kavgı" olarak adlandırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında spor gazetelerinde kullanılan provokatif dilin taraftar şiddetine zemin hazırlayacağı belirtilmiştir (Özsoy, 2011). Spor yazarları üzerinde yapılan bir araştırmada, spor yazarlarının görüşlerine göre spor medyasında kullanılan dil ve haberlerin taraftar saldırganlığına yol açtığı belirtilmiştir (İlhan ve Çimen, 2011).

Medyada yer alan haberlerin içeriklerine göre taraftarların sergiledikleri saldırgan davranışlar farklı boyutlarda olabilmektedir. Taştan (2009) tarafından yapılan araştırmada, spor yazarlarının taraftar şiddetini tetikleyen ifade ve söylemlerinin taraftarların saldırgan davranışlar sergilemelerini çeşitli oranlarda etkilediği belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre kulüp yöneticilerinin takımları lehine yanlış kararlar verildiğini söylemelerinin taraftarların şiddete yönelme durumlarını %18.2, takım oyuncularının takıma zarar verdiklerini söylemeleri %16.9, antrenörlerin takımı yönetemediklerini söylemeleri %14.3, takımların yanlış transfer politikaları izlediğini söylemeleri %15.6, taraftar hakkında yanlış beyanatlarda bulunmalarının ise taraftar şiddetini %35.1 düzeyinde etkilediği tespit edilmiştir. Demirel (2013) tarafından yapılan araştırmada, spor medyasında özellikle oynanacak olan maçın abartılması nedeniyle taraftar şiddetinin arttığı belirlenmiştir. Spor medyasında taraftar şiddetinin artmasına neden olan diğer unsurların başında ise taraftarların tuttukları takım ve futbolcular hakkında çıkan kışkırtıcı haberlerin geldiği tespit edilmiştir.

Medya yolu ile şiddet olaylarının artması küçük yaş grubundaki çocukları da olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle çocukların televizyon izledikleri saatlerde gösterilen sporda şiddet haberleri, şiddet eylemlerinde bulunan sporcuların taraftarlarının gözünde kahraman olarak lanse edilmeleri çocuklarda anti-sosyal kişilik özelliğinin gelişmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu türdeki televizyon programlarına maruz kalan çocuklarda özgüven eksikliği meydana gelmekte, ilerleyen yıllarda çocuklar şiddet sergilemeyi tek çıkış yolu olarak görmektedirler (Biçici, 2013).

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi taraftar şiddetinin ülkemizde de arttığı görülmüş, bu durumun önlenmesi için bazı yasal düzenlemelere gidilmiş, bu kapsamda konuya ilişkin

olarak basın yayın organlarına da birtakım sınırlamalar getirilmiştir. Türkiye’de 2004 yılında çıkarılan “Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” un 16’ncı maddesinde “Basın ve yayın organları; söz, yazı veya davranışlarla spor kulüplerini, taraftarlarını, spor adamlarını şiddete, kulüpler arası husumete veya suça teşvik edici eylem ve davranışlarda bulunamaz, eleştiri amacı dışında aşağılayıcı yorum veya haber yayınlamaz” hükmü yer almıştır (Özsoy, 2011). Ancak günümüzde basın yayın organlarına getirilen söz konusu yasal düzenleme ve uyarılara hangi düzeyde uyulduğu tartışmalı bir konudur.

Kulüp yöneticileri: Kulüp yöneticilerinin rakipleri hakkında yaptıkları olumsuz yorumları yayınlayan basın yayın organları kadar, söz konusu demeçleri veren kulüp yöneticileri de taraftar şiddetini tetiklemektedir. Bu kapsamda taraftar şiddetini arttıran unsurların içerisinde sadece medyayı değil, aynı zamanda medyaya olumsuz demeçler veren kulüp yöneticilerinin de dikkate alınması gerektiği söylenebilir (Özsoy, 2011). Biçici’ye (2013) göre, futbol kulüp yöneticilerin taraftarları kışkırtıcı hareketlerde bulunarak şiddet olaylarını tetiklemelerinin temelinde pastadan daha büyük pay alma istekleri yatmaktadır. Kulüp yöneticilerinin kışkırtıcı söylem ve davranışları ilk olarak sporcular arasında saldırgan davranışlara daha sonra taraftarlar arasında şiddet olaylarının artmasına neden olmaktadır. Bahadır (2006) tarafından futbol taraftarları üzerinde yapılan çalışmada, taraftarların %51.8’inin kulüp yöneticilerinin tavır ve davranışlarının taraftar saldırganlığını arttıran bir unsur olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Taştan (2009) tarafından yapılan çalışmada, ikinci ve üçüncü lig takımlarının taraftarlarına göre kulüp yöneticilerinin tutum ve davranışlarının taraftar şiddetini %24 oranında etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Demirel (2013) tarafından yapılan çalışmada, emniyet mensuplarının görüşlerine göre kulüp yöneticilerinin taraftar saldırganlığını arttıran bazı uygulamalara yöneldikleri belirlenmiştir. Buna göre kulüp yöneticilerinin saldırgan taraftarları destekleyici davranışlarda bulunmaları (bilet, iş, para vb.), rakip seyircilere karşı kendi amigo ve seyircilerini tahrik eden davranışlar sergilemelerinin taraftar şiddetini arttıran unsurlar olduğu belirtilmiştir.

Rakip takım taraftarları: Ülkemizde rakip takım taraftarlarının sergiledikleri tutum ve davranışların diğer takım taraftarları üzerinde kışkırtıcı rol oynadığı, buna bağlı olarak taraftarların saldırgan davranışlara yöneldikleri bilinmektedir. Özmaden (2005) tarafından yapılan çalışmada, Süper Lig takımlarının taraftarları arasında saldırganlık davranışlarının rakip takım seyircisinden etkilenme düzeyi ele alınmıştır. Süper ligde yedi takımın sekiz müsabakasını izleyen ve tesadüfî yöntem ile seçilmiş olan 2380 taraftar çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonunda rakip takım taraftarlarının sergiledikleri tutum ve davranışların seyirci saldırganlığı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ev sahibi taraftarların saldırgan davranışlar sergilemelerine neden olan rakip taraftar davranışlarının başında kendilerine, kulübe, futbolculara, antrenör ve yöneticilere kötü tezahürat yapılmasının geldiği tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, ülkemizde rakip seyirci davranışlarının diğer taraftarlar üzerinde sıklıkla olumsuz sonuçlar ortaya koyduğu belirtilmiş, bu nedenle özellikle derbi maçlarda rakip takım seyircilerine yönelik bazı önlemlerin aldığı belirtilmiştir. Demirel (2013) tarafından yapılan çalışmada, rakip takım taraftarlarının diğer takım taraftarlarının saldırgan davranışlar sergilemeleri düzeyleri üzerinde etkili olduğu belirlenmiş, özellikle rakip taraftarın kötü tezahürat yapması, saldırgan davranışlarda bulunması, rakip takım taraftarları ile geçmiş yıllarda bazı sorunlar yaşanmasının taraftar şiddetini tetiklediği belirtilmiştir. literatürde yer alan çeşitli araştırma sonuçları da rakip taraftar tutum ve davranışlarının taraftar saldırganlığı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir (Kuru & Var, 2009).

Sosyo-demografik özellikler: Futbolda taraftar şiddeti ile taraftarların eğitim düzeyleri

arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Genar Araştırma Şirketi tarafından yapılan ve 12.05.2004 tarihinde Sabah Gazetesi'nde yer alan Türk Toplumunda Futbol Algısı adlı araştırmaya göre, futbol sahalarında şiddet eğiliminin önlenmesi için eğitim düzeyinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır (Özsoy, 2011). Koçer (2012) tarafından yapılan araştırmada da en yüksek saldırganlık düzeyine en düşük eğitim seviyesine sahip taraftarların sahip olduğu tespit edilmiştir. Bahadır (2006) tarafından yapılan araştırmada, taraftarların saldırgan davranışlar sergilemelerinde sosyo-ekonomik ve demografik unsurlar incelenmiştir. Araştırmada taraftar görüşlerine göre, taraftarların %47.8'inin saldırgan davranışlar sergilenmelerinin temelinde taraftarların yetersiz eğitime sahip olmalarının yattığı belirtilmiştir.

Sosyo-demografik değişkenler açısından ele alındığı zaman, Kayseri ilinde yaşayan futbol taraftarları üzerinde yapılan bir araştırmada kadın taraftarlarla kıyaslandığı zaman erkek futbol taraftarlarının daha fazla şiddet sergileye eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında kadınlarla kıyaslandığı zaman erkek taraftarların basındaki sporda şiddet içerikli haberlerden daha fazla etkilendikleri belirlenmiştir. medeni durum açısından ele alındığı zaman evlilerle kıyaslandığı zaman bekar taraftarların takımları yenildiği zaman başka kişilere zarar verme ve basında çıkan haberlerden olumsuz yönde etkilenme düzeylerinin evli taraftarlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Evli taraftarların maçlarda küfür etme şeklinde şiddet eğiliminde olma düzeylerinin bekar taraftarlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada taraftarları yaş gruplarına göre şiddet eğilimleri değerlendirilmiş, araştırmanın sonunda 18 yaşından küçük olan taraftarların 25 yaş ve üzeri yaş grubunda bulunan taraftarlara göre takımlarını daha fazla destekledikleri, buna karşılık küçük yaş grubunda bulunan taraftarların aynı zamanda çevrelerindeki olaylardan daha kolay tahrik oldukları belirlenmiştir (Koçer, 2012).

Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de futbol bahislerinin yaygın hale gelmesinin taraftar şiddetini arttırdığı söylenebilir. Taraftarların bahis oyunlarına yönelmeleri zamanla taraftarlık bilincinden uzaklaşmalarına, sonuca endeksli bir taraftar profili ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Futbol taraftarlarının bu yaklaşımları zamanla şiddet eğilimine dönüşebilmektedir. Bu nedenle futbol taraftarlarında bahis temelli şiddet olaylarının iyi irdelenmesi ve dikkate alınması gerekmektedir (Biçici, 2013).

Takımın kötü oyunu: Futbol taraftarlarını saldırgan davranışlara sevk eden önemli unsurlardan birisi de kendi tuttuğu takım oyuncularının kötü performans sergilemeleridir. Kırşehir futbol kulübünün taraftarları üzerinde yapılan araştırmada, taraftarların %36.4'ünün takımının kötü performans sergilemesinin saldırgan davranış sergilemelerine neden olduğu tespit edilmiştir (Kuru & Var, 2009).

Hakemler: Futbolda hakemlerin vermiş oldukları kararlarda yeterli hassasiyet göstermemeleri taraftar şiddetini körükleyebilmektedir (Biçici, 2013). Yapılan araştırmalarda futbol maçlarında hakemlerin verdikleri kararların taraftarlarda farklı düzeylerde şiddet eğilimi sergilenmesine neden olduğu ortaya konmuştur. Özen, Eygü, & Kabakuş (2013) tarafından yapılan araştırmada, hakemlerin vermiş oldukları yanlış kararların taraftarların kötü sözler söylemelerine neden olduğu belirlenmiştir. Bahadır (2006) tarafından Konyaspor taraftarları üzerinde yapılan bir çalışmada, hakem tarafından verilen yanlış kararlarda taraftarların %22.6'sının küfür, %8'inin ise diğer biçimlerde sözlü tepkide buldukları belirlenmiştir. Aynı araştırmada müsabaka esnasında taraftarları saldırganlığa yönelten unsurların başında %41 ile hakemlerin yanlış tutum ve davranışlarının geldiği tespit edilmiştir. Ülkemizde yapılan çeşitli araştırmalarda da yanlış hakem kararlarına taraftarların genellikle küfür ile tepki gösterdikleri, bunun yanında hakem tutumunun taraftar

saldırıcılığını etkileyen unsurların başında geldiği sonucuna ulaşılmıştır (Çağlayan, Çetin & Şirin, 2005; Demirel, 2013; Çetin, 2015; Kuru & Var, 2009).

Konuya İlişkin Bazı Araştırmalar

Koçer (2012) tarafından yapılan araştırmada Kayseri ilinde futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet eğilimleri ve şiddete yönelmelerine neden olan unsurların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada taraftarları şiddet ve saldırganlığa yönelten unsurların başında sırasıyla hakemlerin yanlış karar vermesi, spor medyasındaki olumsuz haber ve yorumlar, futbol federasyonunun aldığı kararlar ve rakip seyirci davranışlarının geldiği tespit edilmiştir. Araştırmada taraftarların yüksek düzeyde şiddet eğilimi sergiledikleri belirlenmiştir. En sık sergilenen şiddet davranışlarının başında takımın yenilmesi durumunda kavga etme, rakip takımın oyuncu ve taraftarlarını dövme, küfür etme gibi eylemlerin geldiği belirlenmiştir.

İkinci ve üçüncü lig takımlarının taraftarları üzerinde yapılan araştırmada, taraftarların bazı demografik değişkenlere göre saldırgan davranışlar sergileme düzeylerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların %41.4'ünün, herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların ise %58.6'sının daha önce herhangi bir kavga içerisinde yer aldıkları belirlenmiştir. Aynı araştırmada taraftarların herhangi bir taraftar derneğine üye olma durumlarının hakem kararları karşısında verdikleri saldırgan davranışları ve sahaya yabancı madde atma düzeylerini etkilediği tespit edilmiştir (Taştan, 2009). Literatürde yer alan bu araştırma sonucu değerlendirildiği zaman, ülkemizde taraftar derneklerinin sportif işlevlerinin ve spora bakış açılarının sorgulanması gerektiği söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin spor müsabakalarında şiddete yönelmelerine neden olan unsurlar sorulmuş, araştırmanın sonunda taraftar olarak öğrencilerin şiddete yönelmelerine neden olan unsurların başında takımın kötü performans sergilemesinin geldiği tespit edilmiştir. Bu ifadeyi takip eden unsurun ise öğrencilerin takımlarının yenilgilerini hazmedememelerinin geldiği tespit edilmiştir (Özen, Eygü, & Kabakuş, 2013).

Demirel (2013) tarafından yapılan araştırmada, emniyet mensuplarının görüşlerine göre ülkemizde taraftar şiddetini etkileyen unsurların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda taraftar saldırganlığını etkileyen unsurların başında sırasıyla spor medyası, seyirci, hakem, kulüp yöneticileri ve futbolcuların geldiği tespit edilmiştir. Spor medyasında çıkan haberler içerisinde, oynanacak olan müsabakaların öneminin abartılması, taraftarı olunan takım ve kulüp futbolcuları hakkında olumsuz haberler çıkmasının taraftar saldırganlığı üzerinde oldukça etkili olduğu belirlenmiştir. Rakip takım seyircilerinin taraftar şiddeti üzerinde oldukça etkili olduğu belirlenmiş, özellikle geçmiş yıllarda çatışma yaşanan bir seyirci grubunun olduğu maçlarda taraftar şiddetinin yüksek olacağı belirlenmiştir. Aynı araştırmada rakip taraftarların yaptıkları çirkin tezahürat ve saldırıların diğer takım taraftarlarının saldırganlık düzeylerini arttırdığı ifade edilmiştir. Bunun yanında kulüp yöneticilerinin tutumlarının, takım antrenör davranışlarının ve futbol federasyonunun sergilediği tutumların da taraftarların saldırgan davranışlar sergilemeleri üzerinde farklı düzeylerde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci lig taraftarları üzerinde yapılan araştırmada, demografik değişkenlerin taraftar şiddeti üzerinde önemli birer belirleyici olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre, taraftarların hakem kararları nedeniyle sergiledikleri saldırgan davranışların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre, yaş grubu büyük olan taraftarlar ile kıyaslandıkları zaman, küçük olan taraftarların yanlış buldukları hakem kararlarında sözel

saldırıcılık türü olan küfür eylemine daha fazla meyilli oldukları bulunmuş, yaş ilerledikçe taraftarların hakem kararlarına daha fazla saygı duymaya başladıkları belirlenmiştir. Eğitim düzeyi değişkenine göre değerlendirildiği zaman, taraftarların yaşları ilerledikçe sahaya yabancı madde atma eylemini daha az gerçekleştirdikleri bulunmuştur. Taraftarların sosyo-ekonomik yapılarının da saldırgan davranışlar sergileme düzeylerini etkilediği, elde edilen bulgulara göre sosyo-ekonomik yapının yüksek olmasının taraftarların maçlarda küfür etme eğilimlerini azaltan bir unsur olduğu belirlenmiştir (Yıldız ve ark., 2007).

Kırşehir futbol kulübü taraftarları üzerinde yapılan araştırmada, taraftarların %16.6'sının müsabaka öncesi, esnası veya sonrasında saldırgan davranışlar sergiledikleri belirlenmiş, en sık sergilenen saldırgan davranışların başında sırasıyla küfür ve sözlü saldırı (%57.5), saha içine yabancı madde atma (%18.8), kavga ve fiili saldırının (%17.5) geldiği tespit edilmiştir. Araştırmada taraftar görüşlerine göre taraftar saldırganlığı üzerinde etkili olan unsurların başında sırasıyla rakip seyirci (%33.9), hakem (%23.1), medya (%17.9) ve futbolcuların (%15.4) geldiği belirlenmiştir. Aynı araştırmada cinsiyet açısından ele alındığı zaman erkek taraftarların şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin kadın taraftarlardan daha yüksek olduğu bulunmuş, bunun yanında taraftar şiddetinin önlenmesine ilişkin yasalar hakkında bilgi sahibi olan taraftarların bu yasalardan haberdar olmayan taraftarlara kıyasla daha az saldırgan davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Türkmen, Yıldız & Zekioğlu (2013) tarafından Manisa'da yaşayan futbol taraftarı üzerinde yapılan araştırmada, taraftarların %41.8'inin kendisini fanatik olarak tanımladığı, taraftarların %36.8'inin bazen, %5.1'inin ise her zaman müsabakalarda küfür ettikleri, taraftarların %18.8'inin bazen %3'ünün ise her zaman müsabakada kavgaya karıştıkları tespit edilmiştir. Aynı araştırmada taraftarları şiddet ve saldırganlığa yönelten unsurların başında amigoların kışkırtmaları, kulüplerin birbirlerine karşılıklı şike iddialarında bulunmaları, TV ve gazetelerdeki gerilimi yükseltici haberler, hakemlerin hatalı kararları, kışkırtıcı anonslar, güvenlik önlemlerindeki eksiklikler, güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri, fiziki şartların kötülüğü ve bahis oyunlarının geldiği belirlenmiştir.

Sonuç

Sonuç olarak, ülkemizde sporun birçok alanında sürekli olarak artan taraftar saldırganlığı futbolda oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır. Taraftarların en sık yöneldikleri saldırgan davranışların başında sözlü saldırı ve küfür etmenin geldiği görülmektedir. Futbol taraftarlarının saldırgan davranışlar sergilemesinin temelinde medya araçları, hakemlerin tutumu, kulüp yöneticilerinin tutum ve söylemleri, rakip taraftarlar, takımın kötü oyunu ve çeşitli sosyo-demografik özellikler gelmektedir. Türkiye'de gerek futbol federasyonunun gerekse de devletin taraftar saldırganlığına yönelik almış olduğu yasal tedbirlerin henüz yeterli olmadığı açık bir gerçektir. Bu nedenle ülkemizde taraftar şiddetinin önlenmesine yönelik olarak geliştirilmesi gereken yeni uygulama ve tedbirlere gereksinim olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Alver, F. (2008). Kapitalist üretim sürecinde ırkçılık, futbol ve medya. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 223-248.
- Arslan, C. (2013). *Sporda/futbolda şiddet: Gerçekten çözmek istiyor muyuz?* .Eyigün, S., Oral, B., Günay, R., Başaran, S., Yıldız, H., & Efe, R. (Ed.). Tüm yönleriyle sporda şiddet (ss. 81-90). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve fanatizm. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209.

- Bahadır, Z. (2006). *Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi (Konyaspor Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Biçici, R. (2013). *Aynı bedendeki farklı karakterler ‘spor ve şiddet’*. Eyigün, S., Oral, B., Günay, R., Başaran, S., Yıldız, H., & Efe, R. (Ed.). Tüm yönleriyle sporda şiddet (ss. 81-90). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi.
- Bilir, P. & Sangün, L. (2014). Adana Demirspor ve Adanaspor futbol taraftarlarının şiddet eğilimleri. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 56-65.
- Çağlayan, H. S., Çetin, M. Ç., & Şirin, E. F. (2005). Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü (Konyaspor örneği). *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 7(2), 15-26.
- Çetin, E. (2015). Çocuk ve gençlerin televizyonda maç izleme alışkanlıklarının spordaki şiddet eylemlerine etkileri. *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 3, 828-844.
- Demirel, G. (2013). *Emniyet mensuplarına göre futbol seyircisini saldırganlık ve şiddete yönlendiren futbol etkenlerinin araştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Eker, G. T. (2010). Futbolun dayanılmaz çekiciliği, büyülenen taraftar portresi, fanatizm ve Beşiktaş. *Milli Folklor*, 22(85), 173-182.
- Erdoğan, İ. (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 1-58.
- Fişekçioğlu, İ. B., Özdağ, S., Dumar, S., & Atalay, A. (2010). Futbolda şiddet ve yasal karşı tedbirler. *Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 12-27.
- Gökulu, G. (2008). Futbol haberlerinin sunumunda şiddet, fanatizm ve milliyetçilik. *Toplum ve Demokrasi*, 2(3), 147-164.
- İlhan, E. (2014). Spor’da şiddet’in ulaştığı nokta; 17 Eylül 1967 Kayserispor-Sivasspor Karşılaşması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 188-196.
- İlhan, E., & Çimen, Z. (2011). Spor alanlarında şiddet ve spor medyasının etkileri: spor yazarlarının algıları. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 224-234.
- Kanat, Y. Ş. (2007). *Üst ekstremite kas grubuna uygulanan maksimal kuvvet antrenmanının futbolda taç atışı mesafesine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koçer, M. (2012). Futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet ve holiganizm eğilimlerinin belirlenmesi: Kayseri örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32, 111-135.
- Kuru, E., Var, L. (2009). Futbol seyircilerinin spor alanlarındaki saldırganlık davranışları hakkında betimsel bir çalışma (Kırşehir ili örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 141-153.
- Or, E. (2009). *Taraftar memnuniyeti*. İstanbul: TFF- FGM Futbol Eğitim Yayınları -7.
- Özen, Ü., Eygü, H., & Kabakuş, A. K. (2013). Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet ve saldırganlık algıları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 7, 323-342.
- Özmeden, M. (2005). Futbol seyircilerine göre rakip seyirci davranışlarının saldırganlığa etkileri. *Kastamonu Eitim Dergisi*, 13(2), 663-674.
- Özsoy, S. (2011). Spor gazetelerinin başlıklarında militarist ve şiddet içerikli metaforlar. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1, 88-114.
- Özsoy, S. (2013). *Sporda şiddet ve medya*. Eyigün, S., Oral, B., Günay, R., Başaran, S., Yıldız, H., & Efe, R. (Ed.). Tüm yönleriyle sporda şiddet (ss. 81-90). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi.

- Spaaij, R. (2008). Men like us, boys like them violence, masculinity, and collective identity in football hooliganism. *Journal of Sport & Social Issues*, 32(4), 369-392.
- Talimciler, A. (2013). *Sporda/futbolda şiddet: Gerçekten çözmek istiyor muyuz?* .Eyigün, S., Oral, B., Günay, R., Başaran, S., Yıldız, H., & Efe, R. (Ed.). Tüm yönleriyle sporda şiddet (ss. 81-90). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
- Taştan, Ş. (2009). *Futbol taraftarlığı ve şiddet olgusu farklı taraftar gruplarında şiddet eğilimleri üzerine karşılaştırılmalı sosyolojik bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Tutkun, E., Taşmektepligil, M. Y., Canbaz, S., Acar, H., & Çon, M. (2012). Samsunspor taraftarlarının sosyo- ekonomik özellikleri ve şiddete eğilimleri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(1), 56-63.
- Türkmen, M., Yıldız, K., & Zekioğlu, A. (2013). Sosyolojik açıdan sporda şiddet ve çirkin tezahüratın nedenlerinin araştırılması: Manisapor taraftarları örneği. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 8(2), 15-34.
- Türksoy, A., Çiçek, M., & Bayansalduz, M. (2003). Üç büyük kulüp futbol taraftarının sosyal kimlikleri ve şiddete bakış açıları. *İ.Ü. Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 94-99.
- Yıldız, M., Fişekçiöglü, İ. B., Çağlayan, H. S., Tekin, M., Şirin, E. F., & Akyüz, M. (2007). Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik yapısının şiddete etkisi (Karamanspor örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 145-158.
- http://www.eskisehirspor.com/forum/forum_posts.asp?TID=4185&PN=3 erişim tarihi: 15.08.2015.

EXTENDED ABSTRACT

Football is a sport in human life since ancient times (Erdogan, 2008). Football has become an industry rule both fans and the media in recent years. Many people watched football with pleasure and excitement over the World (Kanat, 2007). This situation has led to increased expectations of football fans. When fans expectations are not met, exhibit some negative behaviors. At the beginning of this behavior comes from aggressive behavior.

There are many factors that cause aggressive behavior in humans. The main factors that cause aggressive behavior, economic problems, social problems, personal difficulties, family problems, problems in the business environment, global problems. It has increased causing stress in the elements over the human life in recent years. Therefore, people are looking for some ways to be discharged. Football games comes at the beginning of the activities for people prefer to be discharged. But the people that came to be discharged football pitches, is transformed into places where sometimes exhibited aggressive behavior. Increased intensity of the crowd, causing the separation of the main goals of the football game. In this case, result that the disappearance of sports ethics, to respect the opponent reduction, to frustrate the spirit of fair play, the fans just results-oriented thinking,

It is known that from time to time experienced painful events in the sports field. Sometimes thrown a touchdown to these events, sudden tension in the match output, bad cheer, religious and sectarian differences, transnational conflicts, historical conflicts, or may cause local problems. Fans in the stands to collapse based not panic resulting from violence or accidents, sometimes resulting in death (Ozsoy, 2011; Ozsoy, 2013). Football supporters violence is a social phenomenon historical roots (Spaaij, 2008). Prior periods are often fanatical and aggressive behavior caused by hooligan fans could be seen often, the general fan base is also

noted that today tend violence. Surely this situation is increasing the size of the crowd violence (Bilir & Sangun, 2014).

Due to the increasing violence of football fans, legislative measures are taken on the subject in many countries. The corresponding legal measures, it seems to be insufficient in preventing violent crowd in football fans. Therefore, it is a obligation that the identification of factors affecting football fans violence. In this context, the aim of this study to evaluate the size of violent football fans in Turkey, the factors influencing the severity fans as well. It has been reached on the issue as priority in the survey research.

The literature screening model is used in this study. The scope of research, it has reached that issue of books, published articles, internet resources and newspapers. According to literature research, many studies done on the subject showed that the football fans in Turkey. Made in research, It has been shown to be investigated that often the cause of crowd violence, factors affecting crowd violence, violent behavior exhibited their fans, factors that increase the severity fans. Made in research, it has found that the media (Ilhan ve Cimen, 2011; Bahadır, 2006; Caglayan, Cetin & Sirin, 2005; Tastan, 2009), referee decisions (Cetin, 2015; Kuru & Var, 2009; Bahadır, 2006; Biçici, 2013; Ozen, Eygu, & Kabakus, 2013), fans of the opposing team behavior (Demirel, 2013), poor play of the team (Kuru & Var, 2009), socio-demographic characteristics (Kocer, 2012), the club managers attitudes (Bicici, 2013) affecting football fans violence behaviour. It was determined that swearing is the most frequently exhibited violent behavior in football fans.

As a result, in many areas of the sport in Turkey, continuously increasing football fans were quite reach the high level of aggressiveness. It is seen that supporters of the most frequent verbal attacks directed at the beginning of their aggressive behavior and threats to come. Media, the attitude of the referees, the club manager attitudes and discourses, rival supporters, team's poor play and a variety of socio-demographic factors influencing the football fans violence in Turkey. The football federation government's applies some legislative measures in Turkey, but this measures not enough yet. Therefore, it said that the development of new applications and the necessary measures for the prevention of violent supporters in Turkey.